

УДК 341.23

ВАСИЛЕНКО К.І.

ЗМІНА ЯКОСТІ Й ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ У ВИХОВНИХ КОЛОНІЯХ СЕРЕДНЬОГО РІВНЯ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз стану соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі в сучасних умовах реалізації на практиці змісту кримінально-виконавчої політики України, а також визначені найбільш суттєві проблеми із цих питань і розроблені науково обґрунтовані заходи, спрямовані на їх вирішення по суті.

Ключові слова: засуджений, позбавлення волі, виконання покарання, основні засоби виправлення й ресоціалізації засуджених, виправна колонія середнього рівня безпеки, соціально-виховна робота, кримінально-виконавча політика.

В статье проведен анализ состояния социально-воспитательной работы с осужденными к лишению свободы в современных условиях реализации на практике содержания уголовно-исполнительной политики Украины, а также определены наиболее существенные проблемы по этим вопросам и разработаны научно обоснованные меры, направленные на их решение по существу.

Ключевые слова: осужденный, лишение свободы, исполнение наказания, основные средства исправления и ресоциализации осужденных, исправительная колония среднего уровня безопасности, социально-воспитательная работа, уголовно-исполнительная политика.

This article provides analysis of the social and educational work with convicts to prison in modern conditions putting into practice the content of the penal policy of Ukraine, and also identified the most significant problems with these issues and scientifically justified measures to solve them on the merits.

Key words: condemned, imprisonment, achievement of punishment, main means of correction and resocialization, Penitentiary medium security level, social and educational work, Penal policy.

Постановка проблеми. Проведений аналіз наукових джерел показав, що зазначені питання в тому чи іншому аспекті були об'єктом дослідження як радянських, так і вітчизняних науковців [1]. Проте дотепер не повністю з'ясовано зміст поняття «кримінально-виконавчої політики», її завдання, принципи, джерела, типи, форми реалізації тощо [2, с. 11–12].

Виходячи із того, що реалізація кримінального покарання завжди є вторинною відносно кримінального закону, зміст кримінально-виконавчої політики завжди є наслідком (похідним) вираження природи кримінально-правової політики. Із цього випливає, що поняття першого явища тісно пов'язане зі змістом другого. Саме тому визначення поняття й змісту кримінально-виконавчої політики й кримінально-виконавчі засади діяльності з питань соціально-виховної роботи серед засуджених варто здійснити за допомогою застосування загальної діалектичної методології, яка дає можливість встановити її місце у внутрішній політиці держави й політиці боротьби зі злочинністю зокрема.

Численні наукові дослідження показують, що поняття кримінально-виконавчої політики тісно взаємопов'язане й взаємообумовлене із такими поняттями, як «політика», «політика у сфері боротьби зі злочинністю», «кримінально-правова політика», «кримінально-процесуальна політика», «кримінологічна (профілактична) політика».

Попри різноманіття визначень цього поняття, які існують у наукових джерелах (Ф. Ліст, М.П. Чубинський, М.Д. Шаргородський, Г.М. Міньковський, О.І. Коробєєв, В.С. Зеленецький, С.С. Босхолов та ін.), найбільш повно воно відображено у роботах П.Л. Фріса. Зокрема, під кримінально-правовою політикою він розуміє основні завдання, принципи, напрями й цілі кримінально-правової дії на злочинність, а також засоби їх досягнення, що виражаються в нормах кримінального права, практиці їх застосування, актах тлумачення кримінально-правових норм і постановах Пленуму Верховного Суду України [3, с. 11].

© ВАСИЛЕНКО К.І. – здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права (Національна академія внутрішніх справ)

Зміст кримінально-правової політики в широкому розумінні переплітається зі змістом кримінально-виконавчої політики.

При цьому об'єднуючим елементом цих двох суспільно-правових явищ виступає політика у сфері боротьби зі злочинністю. З іншого боку, кримінально-правова й кримінально-виконавча політики є структурно-інтегрованими елементами більш широкого поняття – політики у сфері боротьби із злочинністю, яка в тому числі змістовно включає в себе кримінально-правові аспекти організаційно-управлінського характеру.

Проте, незважаючи на діалектичний зв'язок між злочином і покаранням, слід зазначити, що кожен із цих елементів має свій вузький зміст, який дає, з одного боку, можливість автономного їх існування, а з іншого – змогу виокремити відмінні й об'єднуючі ознаки.

Стан дослідження. Не досить продуктивно в зазначеному контексті, особливо з урахуванням останніх реформ Державної кримінально-виконавчої служби України, проводяться й наукові розробки з означеної тематики дослідження, хоча відповідне методологічне підґрунтя із цього питання в Україні й за кордоном створено. Серед вітчизняних учених, що в ті чи інші часи займалися висвітленням питань соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі, можна виокремити праці К.А. Автухова, В.А. Бадири, О.М. Бандурки, О.В. Беци, І.Г. Богатирьова, В.В. Василевича, А.П. Геля, Т.А. Денисової, О.М. Джуки, А.В. Кирилока, П.П. Козлова, О.Г. Колба, І.М. Копотуна, В.Я. Конопельського, В.А. Львовича, О.В. Лисодєда, С.М. Лукашевича, В.О. Меркулової, О.І. Осауленка, Б.М. Панасюка, М.С. Пузирьова, Г.О. Радова, В. М. Синьова, О.П. Сєверова, А.Х. Степанюка, О.О. Стулова, О.В. Ткачова, В.М. Трубникова, С.Я. Фаренюка, С.І. Халимона, Ю.В. Шинкарьова, О.О. Шкути, І.С. Яковець та ін.

Серед зарубіжних фахівців проблеми соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі досліджували такі науковці, як: Г.А. Аванесов, І.С. Аліхаджієва, М.А. Беляєв, А.В. Бриліантов, В.В. Виноградов, В.Г. Дєєв, В.К. Дуюнов, С.І. Дементьєв, В.Я. Зирянов, С.М. Зубарєв, А.І. Зубков, В.Я. Квашиєв, В.М. Калінін, О.І. Коробасєв, В.М. Кудрявцев, Р.С. Маковик, Т.Ф. Міняєєва, А.С. Міхлін, М.П. Мелентьєв, І.С. Ной, В.Ф. Пірожков, М.Г. Прокопов, А.А. Рябінін, М.С. Рибак, М.А. Стручков, В.І. Селіверстов, Ф.Р. Сундуков, Є.Г. Самовічев, З.М. Сайфудінов, М.О. Трясоумов, Г.А. Туманов, Ю.М. Ткачевський, Ю.Б. Утевський, В.Г. Усс, Ф.Х. Хаткова, Г.Ф. Хохреков, І.В. Шмаров, Є.Г. Ширвіндт, О.М. Яковлев, ін.

Поряд із цим, ні в Україні, ні за її межами досі на монографічному рівні не вивчалися питання, які склали зміст предмета даного дослідження, що важливо із погляду вдосконалення правових засад кримінально-виконавчої діяльності й правового механізму боротьби із рецидивною злочинністю. Це й стало вирішальним при виборі об'єкта, мети й задач цієї наукової розробки.

Виклад основних положень. Вказані питання є об'єктом постійного наукового пошуку. Проте конкретні дослідження проблем щодо змісту завдань кримінально-виконавчої політики, на жаль, відсутні, а ті, що є, розглядають їх фрагментарно. Виходячи із того, що засобом реалізації всіх елементів політики у сфері боротьби зі злочинністю виступають, передусім, чинне законодавство й правозастосувальна практика [4, с. 16], питання щодо завдань кримінально-виконавчої політики слід розглядати через її співвідношення з іншими видами політики (кримінально-правовою, кримінально-процесуальною й кримінологічною), а в контексті завдань даного дослідження – і через зміст кримінально-виконавчої політики.

Серед вчених відносно даної проблематики немає єдності оцінок, що не тільки посилює дискусію й не дає змоги виробити загальні науково обґрунтовані пропозиції щодо предмету спору, але й суттєво впливає на законодавчий процес і правозастосувальну практику.

Так, А.Х. Степанюк переконаний у тому, що цілі й завдання кримінального й кримінально-виконавчого законодавства й правозастосувальної практики не співпадають. Такий висновок він обґрунтував тим, що механізм кримінальної відповідальності як сукупність станів утворюється зі взаємодії компонентів, що складають структуру діяльності правоохоронних органів на різних стадіях реалізації кримінальної відповідальності: об'єктів і суб'єктів діяльності, матеріального й ідеального, цілей, засобів, дій і результатів. Кожен стан кримінальної відповідальності має всі відзначені компоненти, але реалізація кримінальної відповідальності, вбраної у форму кримінально-процесуальних і кримінально-виконавчих правовідносин, утворюється не їхньою взаємодією на різних етапах, а зміною від одного етапу до іншого, в яких перехід від одного стану об'єкта до наступного зв'язаний із постановкою й досягненням мети, що дозволяє розглядати розвиток кримінальної відповідальності в діяльності правоохоронних органів як процес, в якому кожний попередній стан у всьому багатстві його змісту детермінує наступний [5, с. 47].

П.Л. Фріс вважає, що завдання кримінально-виконавчої політики є похідними від завдань кримінально-правової політики й політики боротьби зі злочинністю в цілому, тому що в кожній системі (а політика у сфері боротьби зі злочинністю є відповідною системою, яка характеризується всіма ознаками системи) щось має бути головним, визначальним, так би мовити, рушійною силою. У цій системі таку функцію виконує кримінально-правова політика. Саме виходячи із цього, завдання налагодження взаємозв'язку кримінально-правової політики з іншими елементами (складовими) політики у сфері боротьби зі злочинністю набуває особливого значення [3, с. 34].

І.В. Шмаров та А.А. Міхлін дійшли висновку, що при здійсненні реформи законодавства варто виходити із того, що цілі покарання як один із основних інститутів повинні бути єдині для кримінального, кримінально-процесуального й кримінально-виконавчого права [6, с. 16].

Г.О. Радов займав позицію, згідно якої кримінально-виконавча (пенітенціарна) політика має взагалі автономний від інших видів діяльності держави характер, основним завданням якої є забезпечення каяття засуджених, що взагалі не входить у предмет кримінально-правової політики й визначеної в ст. 50 Кримінального кодексу України (далі – КК України) мети покарання [7, с. 12–13].

О. М. Джу́жа вважає, що кримінально-виконавча політика не є особливою політикою, а є частиною єдиної політики держави й безпосередньо впливає із кримінальної політики. Разом із тим вона впливає на кримінальну політику. У кінцевому підсумку політика в названій сфері впливає на правоохоронну політику в цілому й частково – на прийняття рішень щодо профілактики рецидивної злочинності, адаптації осіб, які відбували покарання, й надання їм допомоги [8, с. 28].

Не вироблені єдині підходи й законодавчою практикою. Зокрема, Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) (ст.1) розмежовує цілі й завдання кримінально-виконавчого законодавства. Заради справедливості слід зазначити, що ця проблема має історичні корені: ще в 70-ті роки ХХ століття вчені висловлювали думки про те, що цілі покарання, завдання органів і установ виконання покарань і завдання виконання покарань не збігаються [9, с. 65].

Якщо застосувати системний метод пізнання кримінально-правових явищ, то можна прийти до висновку, що завдання кримінально-виконавчої політики мають повністю відображати завдання як політики у сфері боротьби зі злочинністю, так і ті, що визначені її структурними елементами (кримінально-правовою, кримінально-процесуальною й кримінологічною (профілактичною) політиками), з урахуванням змісту предмета даного дослідження. Однак аналіз чинного законодавства дає підстави стверджувати, що КВК України й інші джерела кримінально-виконавчої політики не повною мірою відповідають цьому завданню.

Зокрема, в чинному Кримінально-процесуальному кодексі (далі – КПК) (ст. 2) зазначено як завдання кримінального судочинства охорона прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь. Його зміст, за висновком Г.Й. Шнайдера, полягає в тому, щоб примирити жертву й злочинця шляхом відшкодування збитків, завданих першій [10, с. 319].

У той самий час, як показує практика, на стадіях кримінального процесу до винесення обвинувального вироку судом, а також після прийняття судового рішення відшкодовується добровільно лише 31,3% розміру шкоди, що була визначена судом [11, с. 47]. У подальшому, враховуючи постійну щорічну дотаційність Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) [12, с. 8] і те, що в КВК відсутні завдання, що є аналогічними до тих, які визначені в ст. 2 КПК, рівень відшкодованих збитків є ще меншим.

Незважаючи на те, що й кримінально-правова, й кримінологічна (профілактична) політики передбачають завдання із запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, в КВК ефективних механізмів для їх реалізації не створено, в тому числі – з урахуванням існуючих кримінально-виконавчих засад діяльності із питань соціально-виховної роботи серед засуджених і можливостей у цьому контексті. У КВК відсутні також норми, які б визначали об'єкти профілактичного впливу і його межі, правообмеження, що вводяться для особи, яка береться на профілактичний облік, і т. ін. У результаті такого «дисбалансу» завдань, які відображені в КК, КПК і КВК України, не зовсім чіткими є й завдання для органів і УВП (?). Як результат щорічно в ДКВС України реєструються нові злочини із боку засуджених (тобто не досягається одна із цілей політики у сфері боротьби зі злочинністю) [13, с. 2–3], а в Україні не зменшується рівень рецидивної злочинності [14, с. 20].

Із вищеведеного можна зробити цілком очевидний висновок: без координації завдань усіх елементів політики у сфері боротьби зі злочинністю, в т. ч. на законодавчому рівні й у правозастосувальній практиці, її зміст втрачає будь-який сенс, оскільки реалізація «корпоративних» завдань кожного окремо взятого елемента зазначеної політики без врахування загальних стратегічних цілей і мети діяльності – це своєрідний «броунівський рух» [2, с. 20].

Звичайно, будь-який елемент політики у сфері боротьби зі злочинністю об'єктивно приречений мати свої внутрішні завдання, проте, їх зміст має бути завжди обумовлений завданнями більш високого рівня й співвідноситись із іншими як одиничне й загальне явища. Як правильно зазначив у зв'язку із цим Ю.М. Ткачевський, цілі – завдання органів і УВП набувають значення тільки за наявності їхньої відповідності цілям покарання, що закріплені в кримінальному законодавстві [15, с. 19–27].

Проте слід погодитись і з іншими вченими, які переконані в тому, що сьогодні слід визнати, що кримінальний, кримінально-процесуальний і кримінально-виконавчий (пенітенціарний) закони становлять таку тріаду, де останній відіграє роль не тільки виконавця, але й впливає, і досить відчутно, на формування основних ідей двох перших [16, с. 6].

Отже, якщо при формуванні завдань кримінально-виконавчої політики керуватись законами формальної логіки й діалектичним методом пізнання кримінально-правових явищ, пов'язаних із діяльністю колоній середнього рівня безпеки, то їх можна поділити на дві взаємопов'язані й взаємообумовлені групи:

а) завдання, які визначаються іншими елементами політики у сфері боротьби зі злочинністю (завдання зовнішнього утворення, включаючи можливості адміністративно-правової політики. Так, у чинному КВК України (ч. 1 ст. 1) в повній мірі відображені вимоги ст. 50 КК України:

– кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання й відбування кримінальних покарань, які в кримінальному законодавстві ототожнюються з елементами кари, тобто тими правообмеженнями, що встановлюються законом і вироком суду до засудженої особи (ч. 1 ст. 50 КК);

– створює умови для виправлення засудженого й запобігання вчиненню нових злочинів як ним, так й іншими особами (ч. 2 ст. 50 КК), а також запобігання тортурам і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими (ч. 3 ст. 50 КК). Крім цього, в цій самій нормі відтворені й вимоги ст. 2 КПК щодо захисту інтересів особи, суспільства й держави й завдань кримінологічної політики (у вигляді загальної й індивідуальної превенції злочинів);

б) завдання, які визначаються безпосередньо кримінально-виконавчою політикою (завдання внутрішнього утворення). Зміст цих завдань впливає із ч. 2 ст. 1 КВК. Крім цього, вони також визначаються принципами кримінально-виконавчого законодавства, виконання й відбування покарання (ст. 5 КВК) й іншими обставинами, що пов'язані з виконанням кримінальних покарань.

Зазначені завдання кримінально-виконавчої політики можна класифікувати й за іншими критеріями [17, с. 9]. При цьому об'єднуючим має залишитися той, який би відображав системний підхід до їх розробки, нормативного регулювання й реалізації й одночасно забезпечував відповідну автономність завдань кримінально-виконавчої політики, що обумовлена власним предметом і методом правового регулювання. Чинний КВК як один із засобів реалізації кримінально-виконавчої політики досить наближений до тих вимог, які пред'являються до системно-структурних процесів і складають зміст одиничних і загальних кримінально-правових явищ. Завдання наступне – привести в таку ж відповідність діяльність органів і УВП (глава 3 КВК).

Яким чином і в якій мірі доктринальні положення політики у сфері боротьби із злочинністю й кримінально-виконавчої політики реалізуються сьогодні на законодавчому й практичному рівнях в Україні, можна прослідкувати, здійснивши аналіз змісту деяких нормативно-правових актів і їх проєктів, що стосуються предмета даного дисертаційного дослідження. Так, одним із головних пріоритетів національних інтересів, що визначені в ст. 6 Закону України «Про основи національної безпеки України», є гарантування конституційних прав і свобод людини й громадянина [18], що є досить важливим із огляду на вирішення завдань, пов'язаних із вдосконаленням механізму кримінально-виконавчих засад діяльності з питань соціально-виховної роботи серед засуджених, право на яку закріплено в ст. 3 Конституції й ст. ст. 7, 10 КВК України [19].

Деякі елементи зазначеного правового механізму визначені й у Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [19], положення якого в повній мірі відносяться й до засуджених, що відбувають покарання у виховних колоніях, відповідно до вимог ч. 4 ст. 10 КВК України (ст. 2, розділ II даного закону).

Певне підґрунтя в цьому контексті було створено й в Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України від 25 квітня 2008 року № 401/2008 [20], а саме – заходами в цьому напрямі було визначено вдосконалення організаційної структури кримінально-виконавчої служби, яка б забезпечувала додержання конституційних прав і свобод людини, дієві механізми громадського контролю за нею, створення належних матеріальних і санітарних умов тримання під вартою й відбування покарань, надання ефективної медичної допомоги особам, взятим під варту, й тим, які відбувають покарання (розділ 2 Концепції), що має пряме відношення до досліджуваної в цій дисертації проблематики, зокрема, до питань безпечної життєдіяльності засуджених у ході відбування покарання у вигляді позбавлення волі.

Важливі положення, виходячи із міжнародних зобов'язань України у сфері виконання покарань, викладені в п. Плану заходів із виконання обов'язків і зобов'язань України, що випливають із її членства в Раді Європи, який затверджений Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011, а саме: завершити реформування пенітенціарної системи й здійснити подальшу гуманізацію кримінального законодавства й системи виконання покарань [21].

Проте концептуальні, «революційні» й водночас суперечливі з точки зору «культури» закону кроки були здійснені в Україні в травні 2016 року шляхом прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 348 «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби й утворення територіальних органів Міністерства юстиції» [22], в якій жодним чином не пояснено, з якою метою, на яких правових підставах і з яких міркувань (упорядкування системи управління, зниження затрат на утримання управлінських структур, підвищення ефективності діяльності ДКВС України тощо) здійснено таке адміністрування в зазначеній сфері діяльності.

Все це, звичайно, не може не відобразитись і на стані соціально-виховної роботи у виправних колоніях середнього рівня безпеки, в тому числі з використанням кримінально-правових можливостей у цьому напрямі, а саме: стан правопорядку суттєво не змінився, особливо в частині запобігання злочинам і правопорушенням, що посягають на життя й здоров'я особи [23].

Такий «волонтаристський», ризикований і, як видається, не зовсім законний підхід Міністерство юстиції України розпочало ще в грудні 2010 р., коли указом Президента України «Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади» [24] на Міністерство юстиції України (а не на апарат і в цілому це відомство) було покладено обов'язок щодо координації (а не управління) дій Державної пенітенціарної служби України (далі – ДПтС України) з іншими державними органами, включаючи правоохоронні.

У той самий час Міністерство юстиції України, розпочинаючи із 2010 року, всупереч вимогам Положення про Державну пенітенціарну службу України, яке затверджене у квітні 2011 р. й діє дотепер [25], узурпувало своє управління над ДКВС України, закон про яку є теж досі діючим [26].

Висновки. Суть цієї проблеми й одночасно одна з обставин, що суттєво знижує ефективність реалізації на практиці кримінально-виконавчих засад діяльності з питань соціально-виховної роботи серед засуджених, забезпечення особистої безпеки засуджених у виховних колоніях, висвітлена в попередніх підрозділах цієї дисертації, полягає в тому, що діяльність Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань не в повній мірі відповідає змісту принципу законності, який має своє відображення в ч. 2 ст. 19, ч. 3 ст. 63, п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до яких виключно законами (а не указами, постановами, наказами) визначається діяльність органів і установ виконання покарань.

Список використаних джерел:

1. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / П.Л. Фріс. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 36 с.
2. Сучасна кримінально-виконавча політика України : [моногр.]. – [2-ге вид. випр. і переробл.] / [Колб О.Г., Захаров В.П., Кондратішина В.В. та ін.] ; за заг. ред. О.Г. Колба. – Луцьк: ПП В.П. Іванюк, 2008. – 210 с.
3. Фріс П.Л. Нарис історії кримінально-виконавчої політики України : [моногр.] / за заг. ред. М.В. Костицького. – К. : Атіка, 2005. – 124 с.
4. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України: Дис... докт. юрид. наук. – 12.00.08. – К., 2006. – 418 с.
5. Степанюк А.Х. Актуальні проблеми виконання покарань (сутність і принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження): Дис... докт. юрид. наук: / 12.00.08. – Харків, 2002. – 393 с.
6. Михлин А., Шмаров И. Реформа законодательства должна быть комплексной // Соц. законность. – 1990. – № 2. – С. 16–19.
7. Радов Г.О. Першочергові проблеми пенітенціарної політики України на сучасному етапі // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К.: Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ, 1996. – № 1. – С. 12–16.
8. Кримінально-виконавче право України (Загальна й Особлива частина): Навчальний посібник / За заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 446 с.
9. Артамонов В.П. Задачи исправительно-трудового законодательства и понятие наказаний, связанных с исправительно-трудовым воздействием // Труды ВШ МВД СССР. – М., 1970. – Вип. 29. – С. 64–70.
10. Шнайдер Г.Й. Криминология: Пер. с нем. / Под общ. Ред. И с предисл. Л.О. Иванова. – М.: Издательская группа «Прогресс»-«Универсал», 1994. – 504 с.
11. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальною юрисдикції в 2005 р. (за даними судової статистики) // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 6 (70). – С. 33–47.
12. Демократизація пенітенціарної системи // Юридичний вісник України. – 2005. – № 1. – 1–14 січ. – С. 8–9.
13. Витяг з узагальнення стану прокурорського нагляду за додержанням законів щодо попередження рецидивної злочинності адміністрацією місць попереднього ув'язнення та позбавлення волі за підсумками 2001 року // Лист Генеральної прокуратури України. К., 2002. – № 16-38н/п. – 7 с.
14. Судимість осіб та призначення мір кримінального покарання у 2003 році // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 4 (44). – С. 28–33.
15. Ткачевский Ю.М. Новое в уголовно-исполнительном праве (Закон «Об учреждениях и органах исполняющих уголовное наказание в виде лишения свободы» об 21.07.1993 г.) // Вестник Моск. ун-та. – Серия 11. – Право. – 1995. – № 1. – С. 19–27.
16. Калюжний Р.А., Сергеев И.С. Актуальні засади побудови пенітенціарної доктрини та пенітенціарної політики // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К.: Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ, 2000. – №5. – С. 6–10.
17. Кутепов В.П. Человеческая деятельность как самовозрождающаяся система: Автореф... дис. канд. филос. наук: 09.00.01. – Фрунзе, 1976. – 22 с.
18. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433.

19. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
20. Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2008 р. № 401/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 18. – Ст. 589.
21. Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи: затверджено Указом Президента України від 12 січня 2011 року № 24/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/24/2011>.
22. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції: постановою Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 348 // офіційний вісник України. – 2016. – № 44.
23. Про загальну характеристику Державної кримінально-виконавчої служби України станом на 1 вересня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index>.
24. Сийплові М.В. Кримінально-правова характеристика притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М.В. Сийплові. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 20 с.
25. Положення про Державну пенітенціарну службу України: затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – №28. – Ст. 1161.
26. Алферов Ю. А. Международный пенитенциарный опыт и его реализация в современных условиях / Ю. А. Алферов // Penal Reform International. – 1996. – № 24. – С. 15–19.

УДК 343.3

ВОЛКОВСЬКА А.С.

ЖУРНАЛІСТ ЯК ПОТЕРПІЛИЙ ВІД ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 3451 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Досліджується потерпілий від злочину, передбаченого ст. 3451 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Дано авторське визначення, охарактеризовано його статус. Висвітлено авторське бачення поняття «журналіст» на основі уніфікації розуміння понять кримінально-процесуального законодавства.

Ключові слова: потерпілий від злочину, склад злочину, кримінальна відповідальність, засоби масової інформації, журналіст.

Исследуется пострадавший от преступления, предусмотренного ст. 3451 Уголовного кодекса Украины (далее – УК Украины). Дано авторское определение, охарактеризован его статус. Освещено авторское видение понятия «журналист» на основе унификации понимания понятий уголовно-процессуального законодательства.

Ключевые слова: потерпевший от преступления, состав преступления, уголовная ответственность, средства массовой информации, журналист.

Examines the victim of the crime under the article 3451 of the Criminal code of Ukraine (hereinafter – CC of Ukraine). Given the definition, and describes its status. Shown the author's vision of the concept of "journalist" on the basis of the unification understanding of the concepts of criminal procedure law.

Key words: victim of the crime, corpus delicti, criminal responsibility, media, journalist.